

Muhsin Ertuğrul'dan Sovyetler'e iki mektup

Hazırlayan: Dr. Mehmet Perinçek

Bu ay “Tarihimizden Belgeler” sayfasında Türk tiyatro ve sinemasının en önemli isimlerinden Muhsin Ertuğrul’un Sovyet yetkililerine yazdığı iki mektubu yayımlıyoruz. Birçok kez bulunduğu SSCB’de filmler çekmiş ve Sovyetler’in en önde gelen sanatçılarıyla bir araya gelmiş olan Muhsin Ertuğrul, aşağıda tam metinlerini sunduğumuz mektupları Sovyet diplomat ve Bütün Birlik Yurtdışıyla Kültürel İlişkiler Cemiyeti (VOKS)¹ yetkilisi Fridrih Vilgelmoviç Linde’ye (Fricis-Aleksandras Linde) göndermiştir.

Her ikisi de Fransızca kaleme alınmış mektuplar, Rusya Federasyonu Devlet Arşivi’nde (GARF) fond 5283 liste 4 dosya 192 yaprak 2, 4 numaralarıyla kayıt altında bulunmaktadır.

Mektuplardan ilki “Ertuğrul Muhsin”, diğeri ise “T.C. İstanbul Belediyesi Şehir Tiyatrosu Darülbedayi” antetlidir. Muhsin Ertuğrul’un ıslak imzasını taşıyan mektuplar ilk kez yayımlanmakta olup Fransızcadan Kuntay Gücüm tarafından çevrilmiştir. Mektuplardaki bütün dipnotlar bize aittir.

1. MEKTUP

ERTUĞRUL MUHSİN

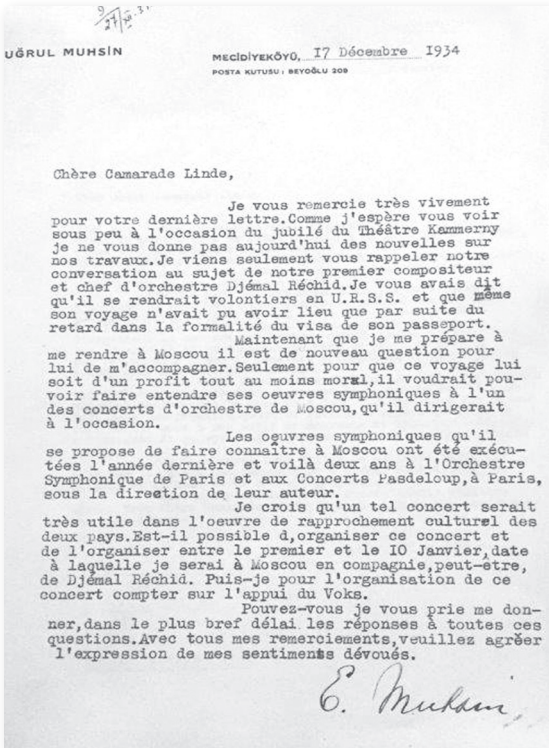
Mecidiyeköy’ü, 17 Aralık 1934

POSTA KUTUSU: BEYOĞLU 209

1 1925 yılında Moskova’da kurulan VOKS’un amacı SSCB toplumunu yabancı ülkelerin kültürel başarıları hakkında bilgilendirmek, Sovyet halklarının kültürünü yurtdışında tanıtmak ve SSCB halkları ile diğer ülkeler arasındaki karşılıklı anlayışı ve dostluğu güçlendirmek ve geliştirmektir. 1958 yılında örgüt, Sovyet Dostluk Cemiyetleri Birliği (SSOD) adını almıştır. SSCB’de bulunduğu zamanlarda Muhsin Ertuğrul, VOKS yöneticileriyle sıkı bağlar kurmuş ve VOKS’u “bizim de kendimizi tanıtmak veya başkalarını tanımak için daima müracaat edebilecek böyle bir teşkilata ne kadar ihtiyacımız var” şeklinde değerlendirmiştir. Türkiye’ye döndükten sonra da VOKS’la ilişkilerini sürdüren Türk tiyatrosunun kurucusu, Cemiyet’in Türk tiyatrosu konusunda özel muhabiri olmuştur. VOKS da İstanbul Şehir Tiyatrosu’na Sovyet dramaturglarının oyunlarını, dekor maketlerini, Moskova’da sergilenen farklı oyunların sahne fotoğraflarını ve tiyatro üzerine dergiler göndermiştir. Bkz. A. K. Sverçevskaya, *Sovyetler’in Kültürel İlişkileri (1925-1981)*, İzdatelstvo “Nauka”, Moskva, 1983, s.13-14, 24-25; M. Ertuğrul, “Moskova Notları”, *Darülbedayi*, No.49, 1 Kasım 1934, s.5’ten aktaran: Raşid Tacibayev, *Kızıl Meydan’dan Taksim’e: Siyasette, Kültürde ve Sanatta Türk-Sovyet İlişkileri (1925-1945)*, Truva Yayınları, İstanbul, Aralık 2004, s.169.

Sevgili Linde Yoldaş,

Son mektubunuz için size içten teşekkür ederim. Kamerny Teatr'ın² jübilesi vesilesiyle sizi kısa zamanda görmeyi umduğumdan bugün size çalışmalarımız hakkında haberler vermiyorum. Sadece bizim ilk kompozitörümüz ve orkestra şefimiz Cemal Reşit hakkındaki konuşmamızı hatırlatıyorum. Memnuniyetle SSCB'ye geleceğini ve seyahatinin pasaportunun vize işlemlerindeki gecikme nedeniyle gerçekleşemediğini söylemiştim.

Şimdi kendim Moskova'ya gelmeye hazırlanıyorum, onun bana eşlik etmesi gündemde. Bu seyahatin ona en azından manevi bir faydası olabilmesi için kendi senfonik eserlerini, mümkün olursa kendi yöneteceği bir Moskova konser orkestrasıyla sunmak istiyor.

Moskova'da sergilemek istediği senfonik eserler, geçen sene burada, iki sene Paris Senfoni Orkestrası'nda ve Pasedeloup Konserleri'nde, Paris'te, eserlerin bestecisinin yönetiminde icra edildi.

İnanıyorum ki, böyle bir konser iki ülkenin kültürel yakınlaşmasında çok faydalı olacaktır. Böyle bir konseri, belki Cemal Reşitiin refakatiyle Moskovada olacağım 1 ve 10 Ocak tarihleri arasında organize etmek mümkün mü? Bu konserlerin organizasyonu için VOKS'un desteğine güvenebilir miyim?

Bu sorulara en kısa sürede cevap vermenizi rica ederim. En içten teşekkürlerimle, en sadık duygularımın ifadesini kabul buyurunuz.

İmza: E. Muhsin

2. MEKTUP

T.C. İSTANBUL BELEDİYESİ
ŞEHİR TİYATROSU

Darülbedayi

REJİSÖR No. ....

TEPEBAŞI TİYATROSU

TELEFON 42157

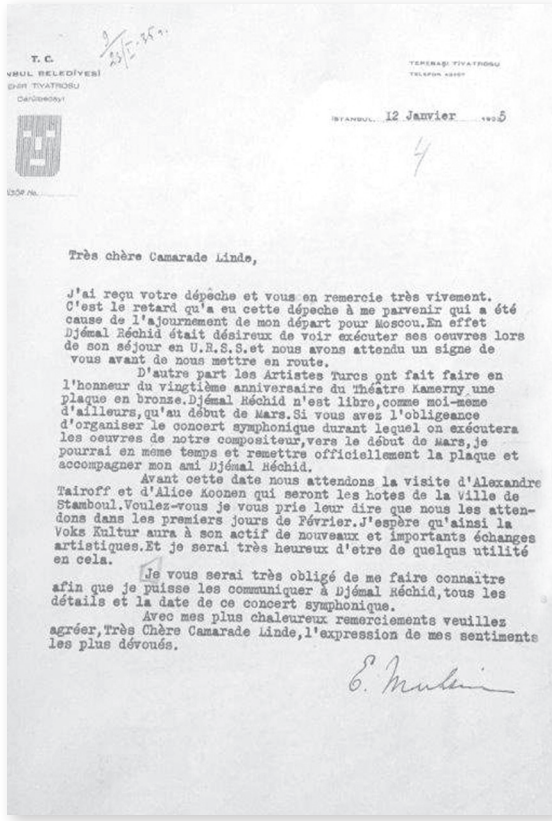
İSTANBUL, 12 Ocak 1935

Çok Sevgili Linde Yoldaş,

Mektubunuzu aldım ve bunun için size içten teşekkür ediyorum. Moskova'ya hareketimin ertelenmesinin nedeni bu mektubun bana ulaşmasındaki gecikmedir. Gerçekten Cemal Reşit SSCB'de bulunacağı günlerde eserlerinin icra edildiğini görmekte çok istekliydiniz ve yola çıkmadan önce sizden bir işaret bekledik.

Diğer taraftan Türk sanatçılar, Kamerny Teatr'ın 20. yılı onuruna bir bronz plaka yap-

- 2 Tairov Oda Tiyatrosu, A. Y. Tairov tarafından 1914 yılında Moskova'da kurulmuştur. İlk oyun, 12 Aralık 1914 tarihinde sergilenmiştir. Tiyatro, 1950 yılından itibaren Puşkin Moskova Drama Tiyatrosu adıyla sanat yaşamını sürdürmektedir.
- 3 Yönetmen ve oyuncu olan Aleksandr Yakovleviç Tairov (1885-1950), Tairov Oda Tiyatrosu'nun kurucusu ve sanat yönetmenidir.
- 4 Alisa Georgievna Koonen (1889-1974), Tairov Oda Tiyatrosu'nun en önemli kadın oyuncusudur. Ayrıca A. Y. Tairov'un eşidir. Muhsin Ertuğrul, 1934 yılında Uluslararası Tiyatro Festivali'nin özel davetlisi olarak Moskova'ya geldiğinde VOKS yöneticileriyle yaptığı görüşmelerin yanı sıra Tairov-Koonen çiftiyle de buluşmuştur. Bkz. A. K. Sverçevskaya, *age*, s.53.

tırdılar. Cemal Reşit, zaten benim gibi Mart ayı başı dışında müsait değil. Eğer kompozitörümüzün eserlerinin icra edileceği senfoni konserini Mart başına doğru organize etme nezaketini gösterirseniz, aynı zamanda plakayı resmen takdim edebilir ve arkadaşım Cemal Reşit'e eşlik edebilirim.

Bu tarihten önce İstanbul şehrinin misafiri olacak Aleksandr Tairov³ ve Alisa Koonen'in⁴ ziyaretlerini bekliyoruz. Onları Şubat ayının ilk günlerinde beklediğimizi söylemenizi rica ederim. Ayrıca VOKS Kültürün yeniden önemli sanatsal mübadelelere imza atacağını umuyorum. Ve benim de bazı katkılarımdan olmasından çok mutlu olacağım.

Cemal Reşit'e iletmem için senfonik konserin tüm detay ve tarihlerini bana bildirmeniz durumunda size minnettar olacağım.

En ateşli teşekkürlerimle, çok sevgili Linde Yoldaş, en sadık duygularımın ifadesini kabul buyurunuz.

İmza: E. Muhsin